

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Metodika sociálně integrační práce ve specifických územích

Agentura pro sociální začleňování, únor 2019

Zuzana Drhová, expertka na MAS/ITI/RSK

Úvod

Předložená metodika se dělí na dvě části. První část se zaměřuje na analýzu integrovaných nástrojů v území (ITI, IPRÚ a CLLD) a jejich koexistenci a synergie s KPSVL při řešení sociálního vyloučení v území. Druhá část vychází se stávajících metodik sociálně integrační práce ASZ a zaměřuje se na analýzu dosavadních zkušeností a příklady dobré praxe ve třech specifických typech území – aglomerace, regionální centra a venkovské oblasti.

I. Integrované nástroje a sociální začleňování

Cílem této části je analyzovat vzájemnou koexistenci integrovaných nástrojů v území s ohledem na řešení sociálního vyloučení a ve vztahu ke KPSVL a formulovat doporučení pro období 2020+.

V období 2015 – 2020 existují tři typy integrovaných nástrojů, prostřednictvím kterých je naplňována územní dimenze ESIF. Jedná se o **ITI, CLLD a IPRÚ**, které jsou ukotvené v Dohodě o Partnerství a příslušných metodických pokynech (metodický pokyn pro integrované nástroje).

Pro zvláště postižená území byl vyjednáán režim **KPSVL** (viz *Dohoda o Partnerství*), který je realizován ASZ jako nástroj koordinované podpory v územích nejvíce postižených sociálním vyloučením (viz obrázek 1, mapa SVL, 2015). Zatímco nástroje ITI, IPRÚ a CLLD se v území nepřekrývají a každý je určen pro jiný typ území, ASZ spolupracuje s obcemi či mikroregiony na územích, která pokrývají i integrované nástroje ITI, IPRÚ a CLLD. To vyvolává otázky, zda a jak spolu tyto nástroje v oblasti podpory sociálního začleňování spolupracují, zda se doplňují či případně proč ne.

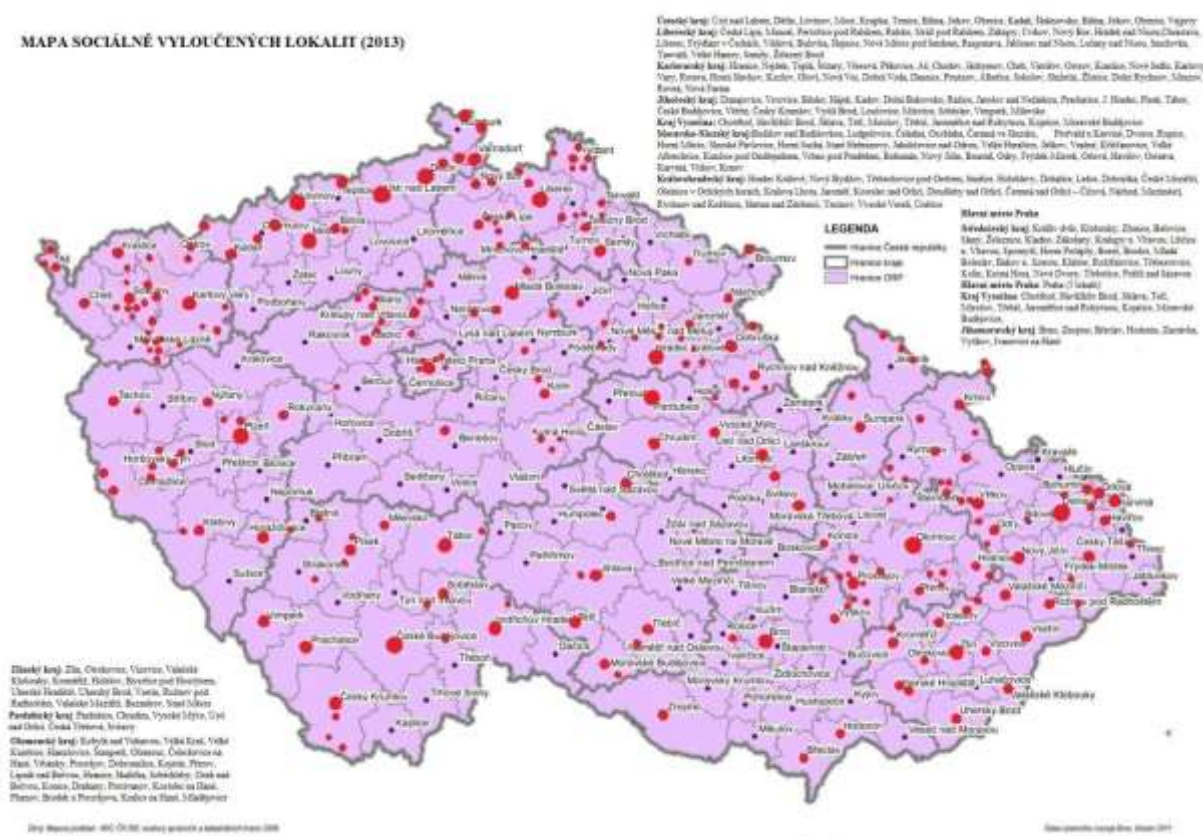
Sledovány tedy budou tyto tři otázky:

- jak jsou využívány integrované nástroje pro řešení sociálního vyloučení ve specifických územích, které pokrývají ITI, IPRÚ a CLLD
- jaké jsou hlavní překážky pro synergické působení těchto nástrojů (ITI, IPRÚ a CLLD) a KPSVL¹
- jaké jsou příklady dobré praxe synergií ITI, IPRÚ či CLLD a KPSVL.

¹ Zatímco se jednotlivé integrované nástroje v území nepřekrývají, režim KPSVL se může realizovat, jak na území ITI, CLLD či IPRÚ.

MAPA SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT (2013)

Obrázek 1: mapa SVL, Dohoda o Partnerství, MMR, 2015

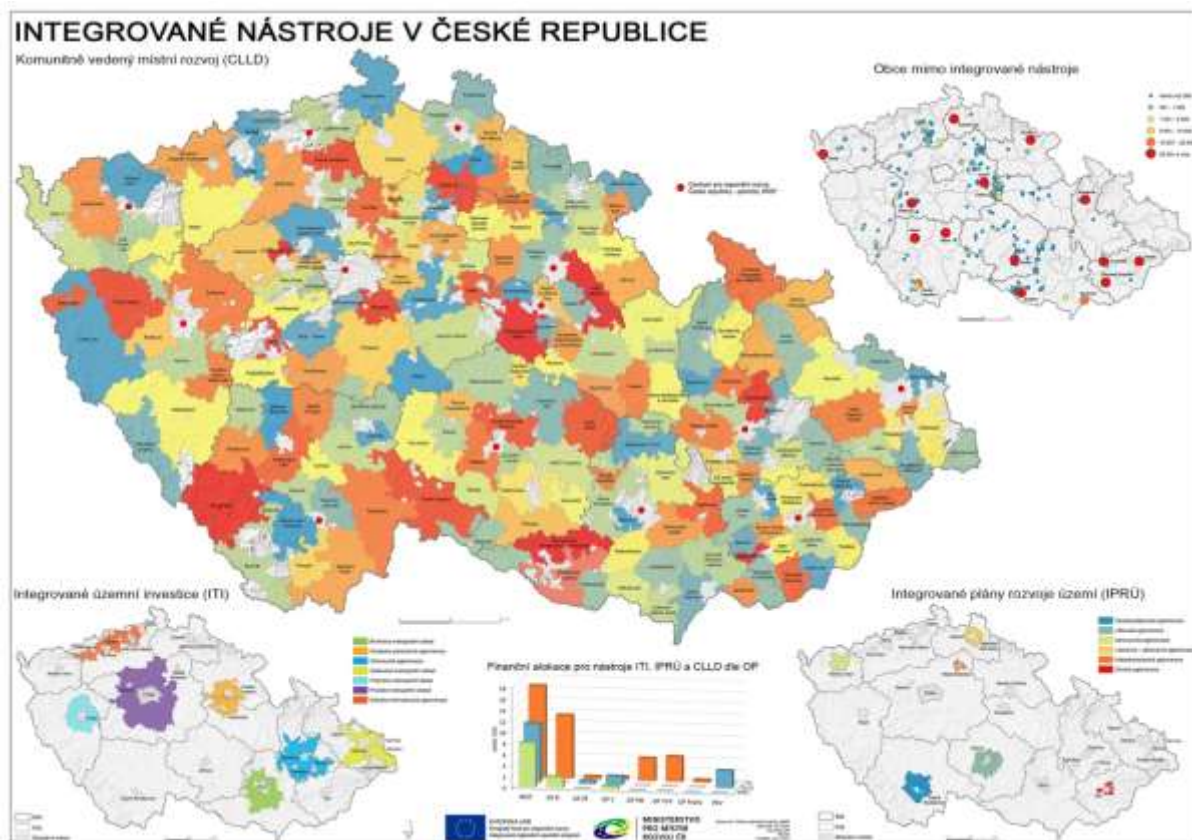
V programovém období 2014-2020 byl vytvořen Národní dokument k územní dimenzi, který definoval integrované nástroje a jejich roli v rámci implementační struktury Dohody o partnerství. Pro města a jejich zázemí doporučil využít nástroje ITI a IPRÚ, pro venkovské oblasti CLLD.

Jednotlivé integrované nástroje spojují následující principy:

- Jasně vymezené území, pro která jsou určeny (metropole, aglomerace, venkovská území).
- Participativně připravená a projednaná strategie pro rozvoj území jako podklad pro čerpání z ESIF.
- Více zdrojové čerpání z více operačních programů.

Pro integrované nástroje a jejich strategie navíc zůstává otevřená možnost využít v daném území i otevřených výzev/případně KPSVL².

² V rámci integrované strategie může být pro udržení logických celků uvedena návaznost na aktivity, které se budou ucházet o podporu z ESI fondů prostřednictvím individuálních projektů v rámci specifických cílů, jež nemají silnou urbánní dimenzi, přesto je možné relevantní intervence po diskuzi s dotčenými ŘO zpracovat do

Obrázek 2: Přehled integrovaných nástrojů v ČR, zdroj MMR

Základním strategickým rámcem pro územní dimenzi je **Strategie regionálního rozvoje (SRR)**. SRR pro roky 2014 – 2020 se stala podkladem územní dimenze Dohody o Partnerství 2014 - 2020. Zásady řízení územní dimenze v letech 2014-2020 v rámci čerpání ESIF stanovil **Národní dokument k územní dimenzi** (MMR, 2015). Zde byly definovány role jednotlivých orgánů a platform.

- Řídící roli zajišťují Rada pro ESI fondy, Národní orgán pro koordinaci (NOK), který působí na MMR a Řídící orgány operačních programů (ŘO OP).
- Koordinační roli zajišťuje NOK a ŘO OP prostřednictvím národní (NSK) a regionálních stálých konferencí (RSK),
- Implementační roli zajišťují Akční plán realizace Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014 - 2020, integrované a další nástroje, včetně **KPSVL**.

Role integrovaných nástrojů byla popsána v **Metodickém pokynu pro využití integrovaných nástrojů v programovém období 2014–2020**.

Výše uvedené dokumenty zahrnují Agenturu pro sociální začleňování mezi územní partnery se zastoupením v řídicích i koordinačních platformách na národní i regionální úrovni (Rada pro ESIF, NSK, RSK...) a se zodpovědností za koordinaci intervencí do nejvíce sociálně a ekonomicky postižených území a realizaci KPSVL.

integrovaných strategií (bez nároku na rezervaci alokace), a to za předpokladu, že jsou provázány na další intervence ITI. (viz: Národní dokument k územní dimenzi, MMR, 2015, str. 65)

Regionální stálé konference (RSK) a vztah k integrovaným nástrojům a KPSVL

Z hlediska fungování ASZ, jejíž těžiště je v práci v území, jsou podstatné zejména RSK. RSK je koordinační platformou ustavenou na úrovni jednotlivých krajů, která sleduje naplňování cílů Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020 na svém území. RSK je postavena na partnerském principu a přispívá k upevnění vazeb mezi jednotlivými integrovanými strategiemi zaměřenými na využívání prostředků ESI fondů na úrovni jednotlivých krajů – tedy včetně možných provazeb mezi ITI a KPSVL, IPRÚ a KPSVL a CLLD a KPSVL.

RSK iniciuje sběr informací a dat o vývoji v území a dopadech realizovaných opatření, napomáhá zastřešovat a prostřednictvím svých aktérů reálně uskutečňovat průřezové strategie vyžadující součinnost zúčastněných aktérů (RIS3 strategie, Společný akční plán a další).

Kromě zástupců regionálních, místních, městských a jiných orgánů veřejné správy, hospodářských a sociálních partnerů a subjektů zastupujících občanskou společnost je členem RSK také zástupce Agentury pro sociální začleňování. (MMR, 2015³). Zástupci ASZ byli jmenováni do všech RSK a využívali tuto platformu zejména pro osvětu místních partnerů o činnosti ASZ na území daného kraje.

Integrované územní investice (ITI) a řešení sociálního vyloučení

ITI je nástrojem realizace územní dimenze a integrovaného přístupu v metropolitních oblastech a aglomeracích celostátního významu. V rámci ITI lze čerpat z Integrovaného operačního programu (IROP), OP Doprava (OP D), OP Životní prostředí (OP ŽP), OP Zaměstnanost (OP Z), OP Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (OP PIK), OP Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV) a OP Praha – Pól růstu ČR (OP PRP).

V Dohodě o partnerství bylo vymezeno 7 území pro realizaci ITI: Pražská metropolitní oblast, Brněnská metropolitní oblast, Ostravská metropolitní oblast, Plzeňská metropolitní oblast a dále Hradecko-pardubická aglomerace, Ústecko-chomutovská aglomerace a Olomoucká aglomerace.

Téma sociálního začleňování rozpracovávají integrované strategie pouze pro 4 území ITI: Brněnská metropolitní oblast, Ostravská metropolitní oblast, Ústecko-chomutovská aglomerace a částečně i Olomoucká aglomerace, a to přestože se SVL vyskytují na území i dalších ITI (Pražská metropolitní oblast s významnou částí Středočeského kraje, Plzeňská metropolitní oblast i Hradecko-pardubická aglomerace) – viz Mapa SVL, obrázek 1.

Zkušenost ASZ se zapojením do ITI

Zapojení ASZ do ITI probíhalo ve dvou fázích: a) zapojení do příprav integrovaných strategií a b) zapojení do implementace a čerpání v rámci ITI. Spolupráce se zúžila pouze na ITI, jejichž integrované strategie cílily také na problémy sociálního začleňování.

Brněnská metropolitní oblast

ASZ zapojena v řídicích strukturách ITI (Řídicí výbor, PS) – během společného plánování bylo domluveno, že infrastrukturní náklady SPSZ⁴ (zejména sociální byty) budou financované z ITI.

Reálný stav finanční podpory projektům iniciovaným ASZ (které jsou součástí SPSZ) přes ITI: Vzhledem k nastavení podmínek IROP pro sociální bydlení, byly vyčleněné prostředky ve strategii ITI přearokovány do jiných oblastí. Jednalo se např. o sociální služby pro pomoc drogově závislým či podpora organizací, které pracují s psychiatrickými pacienty (Práh). Na základě dohody s ASZ žádné zdroje nešly přímo k cílové skupině obyvatel sociálně vyloučených lokalit, která byla pokryta výzvami KPSVL.

Komentář: Dobrá spolupráce založená na účasti ASZ v řídicích strukturách ITI a zástupců ITI v platformách organizovaných ASZ.

Ostravská metropolitní oblast

ASZ byla intenzivně zapojena do přípravy strategie ITI, v implementační fázi z řídicích struktur ITI vypadla (vzhledem k personální obměně v ASZ na pozici vedoucího regionálního centra východ, který toto vyjednával).

Za úzké spolupráce s ASZ bylo nastaveno zaměření ITI pro Ostravu, včetně designu realizovaných projektů v oblasti sociálního začleňování.

Komentář: Přestože se jedná o území Ostravy a jejího zázemí (metropolitní oblast) – projekty ITI se téměř výhradně soustředí na řešení sociálního vyloučení v městě Ostrava.

Olomoucká aglomerace

Zapojení ASZ do plánování, přípravy Strategie ITI i do činnosti RSK.

Území vymezené pro ITI Olomoucké aglomerace však zasahuje tu část Olomouckého kraje, kde ASZ nemá spolupracující obce, tudíž k překryvu a další spolupráci při přípravě a realizaci projektů nedošlo.

Komentář: Z hlediska ASZ, která působí ve venkovských regionech Olomouckého kraje s výskytem SVL, ITI odčerpává pozornost i finance z těchto území mimo ITI. Dohled nad potřebami celého území kraje má RSK a RAP, jejichž role by měla být v tomto posílena.

Ústecko-chomutovská aglomerace

ASZ zastoupena v řídicích orgánech ITI. Funkční spolupráce probíhá od přípravy Strategie ITI, tak v průběhu její aktualizace.

Některé projekty iniciované ASZ (součást SPSZ) jsou financované prostřednictvím ITI. Jedná se např. o finančně náročnější infrastrukturní projekty v Mostu či Chomutově.

⁴ SPSZ – Strategický plán sociálního začleňování, který vzniká s podporou ASZ v rámci Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL)

Komentář: Funkční spolupráce ASZ a ITI na konkrétních projektech, spolupráce na úrovni RSK je zatím více formální. Spolupráce na úrovni výměny informací a zkušeností probíhá úspěšně i v rámci iniciativy RESTART.

Shrnutí:

Spolupráce ASZ a ITI nejlépe funguje pro Brněnskou metropolitní oblast a pro Ústecko-chomutovskou aglomeraci, kde je ASZ zastoupena v řídicích orgánech ITI a kde probíhá funkční spolupráce a koordinace při přípravě intervencí do území.

Řídící orgány ITI jsou významně ovlivněny krajskou/městskou samosprávou a tedy aktuální politickou reprezentací. Dobrá spolupráce ASZ a vedení ITI stojí na osobních kontaktech a personální změny na klíčových pozicích v Agentuře mohou tuto spolupráci narušit, což se stalo v tomto období v Ostravě. Odchodem vedoucího Regionálního centra Východ spolupráce s Ostravou v podstatě skončila. Na příkladech Brna a Ústecko-chomutovské aglomerace se ukazuje potenciál dlouhodobé spolupráce ASZ a ITI při plánování a koordinaci projektů a cílení intervencí ITI, což lze dále rozvíjet i v následujícím období. Zároveň na příkladech ITI Brněnské či Ostravské metropolitní oblasti vidíme jejich koncentraci na řešení problémů Brna a Ostravy s nedostatečným zaměřením na venkovská zázemí. Zde by mohla být také role Agentury – pomáhat malým obcím formulovat své potřeby a prosazovat je v konkurenci zájmů velkých měst, a to na úrovni ITI či Regionálních stálých konferencí.

IPRÚ – Integrovaný plán rozvoje území

Zkušenost ASZ se zapojením do IPRÚ nastala pouze v Karlových Varech. Agentura zpracovala pro IPRÚ Karlovy Vary podkladové studie pro zavádění sociálního bydlení v jejich venkovském zázemí (2016) a přispěla konzultacemi i při přípravě strategie podpory sociálního bydlení. V dalších městech se nepodařilo intervence IPRÚ s činností ASZ provázat.

CLLD – komunitně vedený místní rozvoj

Komunitně vedený místní rozvoj je realizován prostřednictvím místních akčních skupin (MAS), které jsou z velké části sdruženy v Národní síti MAS. Agentura pro sociální začleňování historicky spolupracovala s jednotlivými MAS, a to zejména tam, kde docházelo k územnímu překryvu, postupně navázala spolupráci i s Národní sítí MAS.

Spolupráce s jednotlivými MAS probíhala od roku 2014:

- při identifikaci problémů sociálního vyloučení. ASZ připravila metodiku pro identifikaci sociálního vyloučení (2014).
- při přípravě Strategiií CLLD a to zejména na těch územích, kde ASZ již působila a měla zpracované místní analýzy sociálního vyloučení či plány sociálního začleňování (př. MAS Rozvoj Tanvaldska, MAS Vladař, MAS Přemyslovské střední Čechy, MAS Vincence Priesnitze pro Jesenicko....).

- při přípravě SPSZ. Zástupci MAS se účastnili příprav SPSZ na Frýdlantsku (zde MAS Frýdlantsko zajišťovala funkci manažera SPSZ), v dalších místech byli zástupci MAS členy lokálního partnerství ustaveného ASZ.
- při implementaci integrovaných strategií (SCLLD či KPSVL) formou realizace konkrétních projektů (př. spolupráce s MAS Horní Pomoraví při zavádění prostupného zaměstnávání na Hanušovicku).

Spolupráce ASZ a Národní sítě MAS byla zahájena v roce 2015 – systematictější sdílením informací, pořádáním seminářů k sociálnímu začleňování ve venkovském prostoru. V roce 2018 bylo uzavřeno s NS MAS memorandum o spolupráci.

Budoucnost spolupráce ASZ a integrovaných nástrojů v letech 2020+

CLLD a ITI budou v novém programovém období hlavními integrovanými nástroji pro řešení územní dimenze Dohody o Partnerství. S intervencemi ASZ dochází v řadě míst k územnímu překryvu. Zároveň se ukazuje, že ani ITI ani CLLD (MAS a jejich strategie) nejsou dostatečné nástroje pro komplexní řešení koncentrace sociálního vyloučení v území, kterým bylo v daném období KPSVL. Zvláště postižená území a rozsáhlejší SVL potřebují nástroj pro koordinované cílené intervence pro jejich řešení, a to v oblasti bydlení, podpory rodin, zaměstnanosti, vzdělávání a dalších.

Dosavadní spolupráce ASZ a územních partnerů v rámci RSK/ITI nejlépe fungovala pro Brněnskou metropolitní oblast (fakticky město Brno) a Ústecko-chomutovskou aglomeraci. Na zbylém území probíhala buď na úrovni sdílení informací o činnosti jednotlivých aktérů a tedy prezentací činnosti ASZ na RSK či na jejich pracovních skupinách (např. Hradecko-pardubická aglomerace), nebo bylo zastoupení čistě formální. Pro budoucí období je žádoucí nastavit užší formy spolupráce a to na rovině řídících orgánů ITI či MAS a jejich tematických pracovních skupin s cílem přípravy a realizace konkrétních projektů v daném území. Stejně důležité bude zastoupení Agentury v RSK s možností prosazovat potřeby území s vyšší koncentrací sociálního vyloučení do Regionálních akčních plánů, kde bude vznikat zásobník strategických projektů. Významnější koordinační roli by měly sehrát také kraje, které jsou a budou pro ASZ strategickými partnery v území.

Sociální vyloučení je spojeno s migračními toky v území, které rozsahem přesahují území jednotlivých obcí či ORP. Zároveň jsou tyto toky často vyvolány dílčími politikami jednotlivých obcí. Z dosavadních trendů lze očekávat, že se zátěž sociálního vyloučení bude přesouvat do menších, popř. územně odlehklých obcí, které se bez koordinované podpory ORP, kraje, státu (např. Agentury) a dalších aktérů (ÚP, OSPOD, školy, NNO) neobejdou. V těchto případech musí být intervence širší než jen sociální začleňování a musí cílit na aktivizaci místních zdrojů, identifikaci rozvojových příležitostí a podporu inkluzivního místního rozvoje.

Strategie regionálního rozvoje 2021 - 2030

Strategickým dokumentem, ze kterého bude vycházet územní dimenze Dohody o Partnerství v programovém období 2021+ je Strategie regionálního rozvoje 2021 – 2030 (SRR 2021+), která člení území České republiky na 5 typů území: Metropolitní území a jejich *zázemí (Praha, Brno)*,

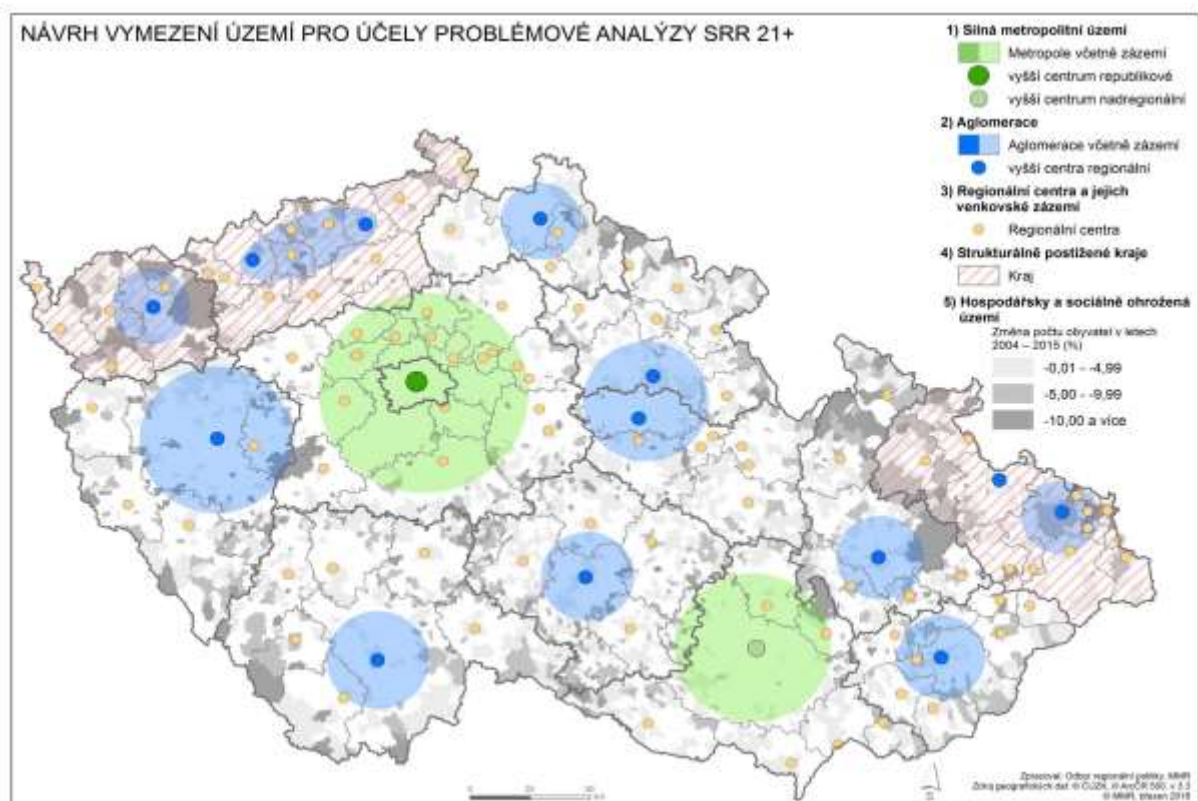
aglomerace a jejich zázemí (*ostatní krajská města, Opava a Chomutov*), **regionální centra** (většinou odpovídají ORP), **strukturálně postižené kraje** (*Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj, Karlovarský kraj*) a **hospodářsky a sociálně slabé regiony**, které vymezuje 5 indikátory:

- (a) intenzita bytové výstavby,
- (b) hrubá míra celkového přírůstku,
- (c) index stáří,
- (d) podíl nezaměstnaných osob,
- (e) intenzita podnikatelské aktivity.

Do hospodářsky a sociálně slabých regionů spadají správní obvody ORP, které vykazují v indikátorech nejhorší výsledky. Žije v nich 25 % obyvatel Česka a jsou územími s vyšším výskytem sociálního vyloučení. Tato území obecně vykazují vyšší míru dlouhodobé nezaměstnanosti, předlužení, nízké vzdělání a kvalifikaci obyvatel doprovázené špatným zdravotním stavem, sníženým pocitem bezpečí či zvýšenou kriminalitou⁵.

Dle SRR 2021+ může jedno město spadat do více územních kategorií. Příklad města Karviná, které územně spadá do čtyř typů území: zázemí aglomerace, regionální centrum, strukturálně postižený region a hospodářsky a sociálně ohrožené území (viz obrázek 2).

Obrázek 2: Vymezení typů území ve SRR 2020+ (MMR, 2018).

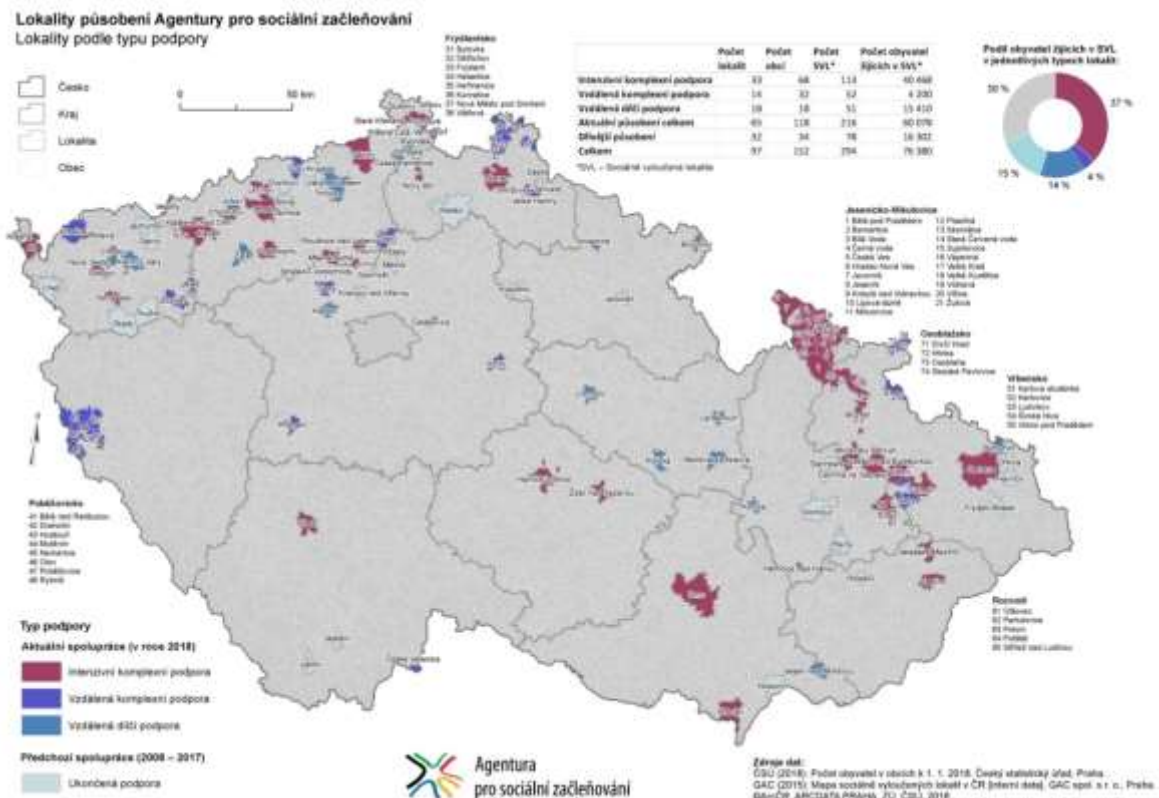
⁵ Strategický rámec sociálního začleňování 2021- 2030, MPSV, 2019, str.8.

Územní působení ASZ v novém programovém období

SRR 2021+ navrhuje konkrétní typová opatření pro jednotlivé typy území a stanovuje pro ně i odpovědné gestory. V tomto dokumentu se ASZ přikládá odpovědnost či spoluodpovědnost s dalšími resorty, kraji a obcemi za typová opatření, která se vážou k řešení SVL, a to ve všech typech území. Sociální vyloučení a ohrožení sociálním vyloučením se nejvíce vyskytuje ve strukturálně postižených krajích a hospodářsky a sociálně slabých regionech, ve kterých se ASZ angažuje nejčastěji a lze očekávat, že to tak bude i do budoucna.

Druhou oblastí, kde má ASZ nezpochybnitelnou roli, je podpora kvalitního plánování regionálního rozvoje na místní úrovni. Jedná se o podporu strategického plánování na bázi funkčních regionů a posilování spolupráce aktérů v území (typová opatření 49 a 50) a zajištění monitoringu koncentrace sociálního vyloučení na území ČR jako předpokladu cílených intervencí (typové opatření 59). Ve spolupráci s obcemi a NNO by měla ASZ zajišťovat průběžný monitoring potencionálních míst, která mohou být základem pro vznik nových sociálně vyloučených lokalit⁶. Porovnáme-li mapu SVL (obrázek 1) a územní působení ASZ v letech 2014-2020 (obrázek 3), je zřejmé, že bude třeba najít mechanismus pro plošný monitoring sociálního vyloučení nad rámec běžné spolupráce Agentury s vybranými obcemi a získávat data nejen z oblastí, kde ASZ působí, ale z celého území ČR.

⁶ Návrh Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+, verze 1.3 – pro jednání pracovních skupin, prosinec 2018

Obrázek 3: Obce spolupracující s ASZ v různé formě podpory, zdroj ASZ, 2018

Implementace SRR (2021+)⁷

Implementace bude probíhat ve spolupráci s aktéry na národní úrovni (zejména ministerstva), ale i s aktéry na lokální a regionální úrovni – prostřednictvím ustavených územních pracovních skupin. Územní partneři mohou prostřednictvím územních pracovních skupin aktivně ovlivňovat nastavení národních opatření a aktivit AP SRR.

Členové regionálních stálých konferencí (RSK) mohou předkládat na jednáních RSK návrhy na „regionálně-specifická“ opatření, která by byla zařazena do AP SRR. Tato opatření jsou vytvářena aktéry v kraji (krajem, obcemi, místními akčními skupinami, sdruženími územních partnerů, Hospodářskou komorou, Agenturou pro sociální začleňování a dalšími) a mohou být vytvářena v rámci dílčích pracovních skupin zřízených pod RSK.

Regionální akční plány (RAP) jsou dokumenty, které jsou vytvářeny a schvalovány regionálními stálými konferencemi. RAP budou v období 2021-2027 využívány výhradně pro účely implementace vybraných témat v rámci Evropských strukturálních a investičních fondů. RAP není nástrojem krajské samosprávy, ale nástrojem celého správního obvodu kraje.

RAP mohou pokrývat i témata, která v SRR nejsou rozpracována (neboť nemají územní dimenzi). Na druhou stranu RAP budou svými intervencemi ve vybraných tématech naplňovat SRR. Pro tyto účely stanoví MMR podíl vyhrazené alokace, který bude u daného tématu vyžadován pro plnění cílů SRR, a rovněž jeho relativní rozdělení mezi jednotlivé typy území dle SRR.

Projekty vstupující do RAP by měly vycházet z databáze projektů, z níž bude čerpat i Národní investiční plán (NIP). Ze strany MMR bude řešen jednotný informační systém pro sběr absorpční kapacity, ke kterému se budou moci jednotlivé RSK připojit prostřednictvím regionálního modulu a využívat jeho funkce a výstupy.

Regionální stálé konference

Pozice: Zřízena na principech partnerství s územní působností v jednotlivých krajích ČR

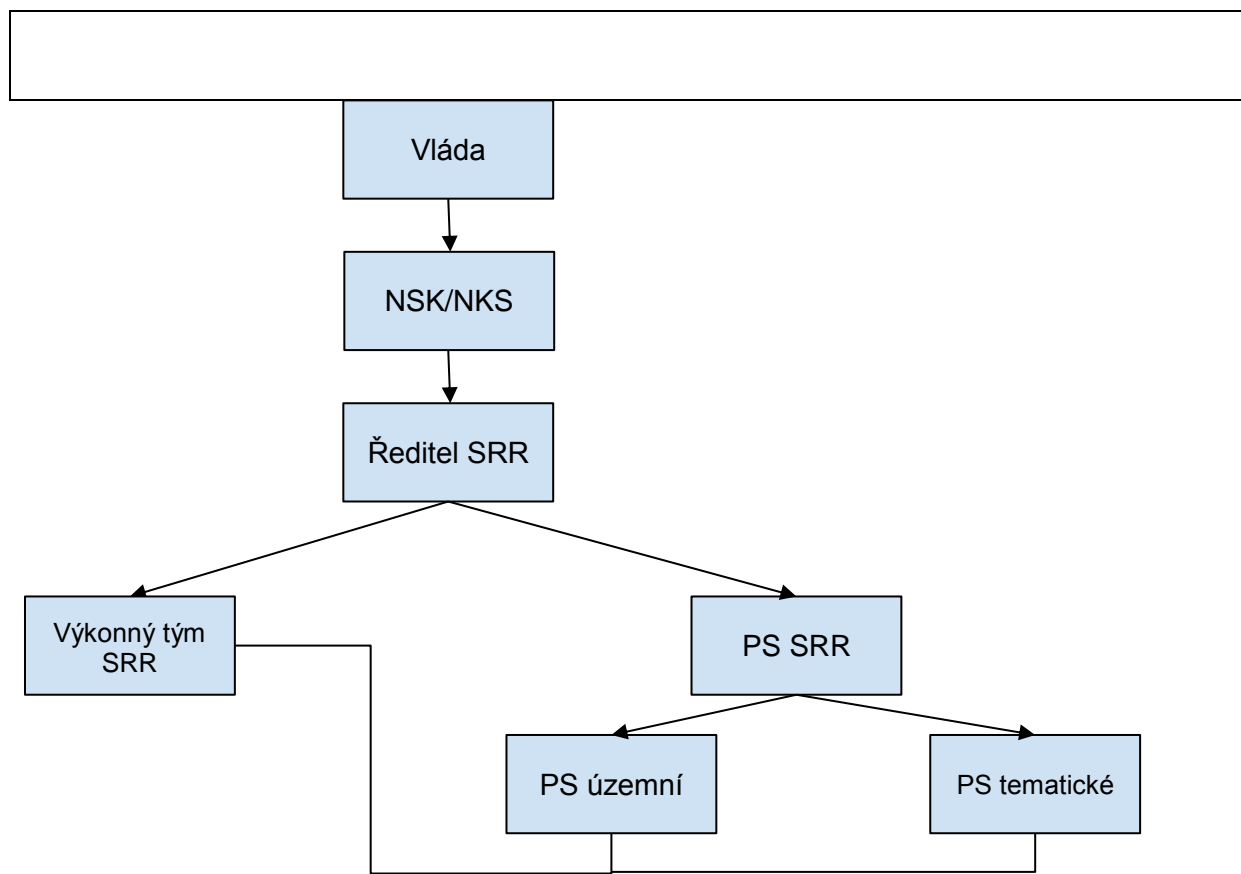
Kompetence: Schvaluje a přijímá usnesení formou doporučení a stanoviska RSK

Popis role: Zpracovává Regionální akční plán. Koordinuje aktivity v rámci svého území a každoročně předkládá Zprávu o hodnocení plnění Regionálního akčního plánu. RSK zřizuje pracovní skupiny pro stěžejní tematické oblasti daného regionu. *Ve vazbě na tvorbu SRR ČR 21+ se budou RSK ve spolupráci s odbory regionálního rozvoje jednotlivých krajů aktivně podílet na připomínkování jednotlivých výstupů v průběhu celé tvorby a implementace SRR ČR 21+.*

Na úrovni RSK pracuje sekretariát RSK, ve vztahu k implementaci SRR plní následující úkoly:

- koordinace implementace SRR/APO SRR ze strany kraje,
- informování o cílech/opatřeních/aktivitách SRR/AP SRR na úrovni kraje/RSK,
- spolupráce na monitoringu/evaluaci SRR/AP SRR

⁷ Zdroj: pracovní verze SRR 2020+, MMR, 2019

Obrázek 4: Řídící a organizační struktury implementace SRR, MMR, 2019

ASZ jako územní a sociální partner v rámci implementace SRR

Pozice: Člen PS SRR, člen tematických a územních pracovních skupin

Kompetence: Zajištění projednávání podkladů v rámci struktury územního/sociálního partnera, zařazen v rámci organizační struktury územního partnera

Popis role: Projednávání podkladů, rozpracování implementace SRR v podmínkách územního partnera, podíl na monitoringu SRR, aktualizaci SRR⁸

⁸ Návrh Implementační části Strategie regionálního rozvoje ČR 2021-2030, MMR, leden 2019

II. Sociálně integrační práce v jednotlivých typech území

Cílem této části je na základě dosavadních zkušeností ASZ a příkladu dobrých praxí poukázat na specifika sociálně integrační práce v různých typech území a na doposud ověřené postupy. Dosavadní metodiky sociálně integrační práce z dílny ASZ vycházely z popisu sociálního vyloučení jako komplexního jevu, který vyžaduje komplexní a integrovaná řešení (viz obrázek 5). Nebrali však dostatečně v potaz místní kontext a sociálně-ekonomické charakteristiky území, kde sociální vyloučení vzniká.

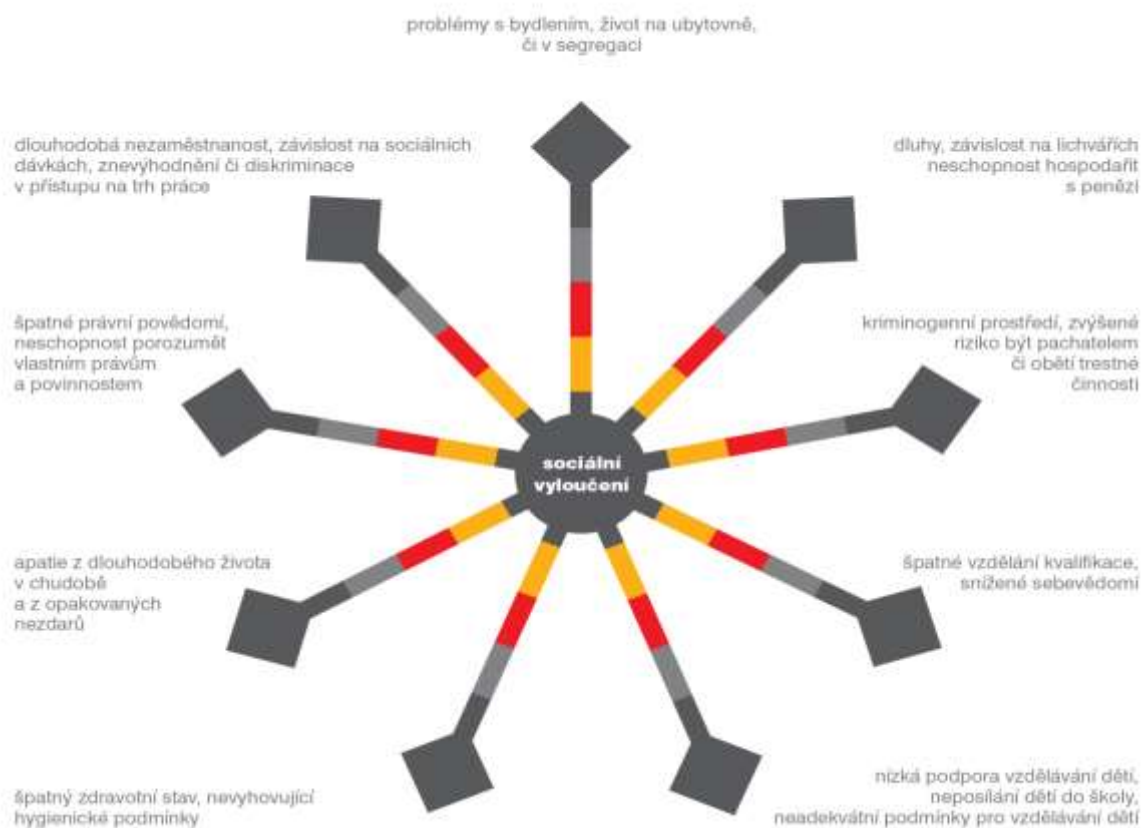
Sociálním vyloučením rozumíme proces, kdy jsou jednotlivci či celé skupiny vytěšňovány na okraj společnosti a je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou dostupné ostatním členům společnosti. Příčiny, proč k tomu dochází, jsou různé a obecně je možné je rozdělit na vnitřní a vnější. Vnější jsou mimo kontrolu sociálně vyloučených a jsou dány širšími společenskými podmínkami či chováním lidí, které stojí vně sociálního vyloučení. Jsou to příčiny strukturální a vážou se na trh práce a jeho charakter, bytovou politiku, sociální politiku, praxi samospráv ve vztahu k sociálnímu vyloučení, diskriminační praktiky apod. Vnitřní vlivy se týkají jednání těch, kdo jsou sociálně vyloučení a jsou to ty vlivy, které mohou sociálně vyloučení sami ovlivnit. Patří sem ztráta pracovních návyků při dlouhodobé nezaměstnanosti, neschopnost dlouhodobě hospodařit s penězi, nízká motivace k řešení problémů apod.⁹

Vnější vlivy sociálního vyloučení jsou pro vznik i řešení sociálního vyloučení vždy podstatné a navíc se liší i podle sociálně-ekonomických charakteristik území, ve kterém se odehrávají. Pokud hovoříme o sociálně vyloučených lokalitách a vyjdeme-li z členění, které nastavuje Strategie regionálního rozvoje 2021-2030, situace v malých obcích, regionálních centrech či aglomeracích je velmi rozdílná. Liší se intenzitou a mírou koncentrace sociálního vyloučení, ale také příležitostmi pro řešení, které vždy závisí na dostupnosti místních kapacit, které je možné do řešení sociálního vyloučení zapojit. Jedná se o potřebnou technickou, veřejnou infrastrukturu, občanskou vybavenost, ale především o dostupné lidské zdroje a dostupnost pracovních příležitostí, na kterých řešení sociálního vyloučení obvykle stojí. V tomto ohledu je situace velmi rozdílná v malé obci v zázemí aglomerace či regionálního centra či v malé obci v periferní oblasti strukturálně postiženého regionu. Zatímco v prvním případě budeme řešit několik „problematických“ domů v jinak dobře prosperující suburbánní oblasti, v druhém případě se sociálně vyloučenými cítí být v podstatě všichni a očekávají pomoc, která přinese nový impulz pro inkluzivní místní rozvoj, který maximálně zohlední zapojení všech skupin. Rozdílné sociálně-ekonomické výchozí podmínky tedy významně rámuji povahu sociálního vyloučení a to, jak je v daném místě sociální vyloučení vnímáno, i možnosti či příležitosti pro řešení.

Obrázek 5: Znázornění sociálního vyloučení dle metodiky ASZ¹⁰

⁹ Toušek, L. : Sociální vyloučení a prostorová segregace, CAAT, 2007

¹⁰ Švec, J. (ed.): Příručka pro sociální začleňování, Agentura pro sociální začleňování, 2010

Také znázornění pasti sociálního vyloučení v téže metodické příručce (ASZ, 2010) nebere dostatečně v potaz vnější podmínky, ve kterých procesy sociálního vyloučení probíhají. Viz obrázek 6.

Obrázek 6: Past sociálního vyloučení, ASZ 2010

Se zohledněním členění území dle SRR 2021+ je metodika sociálně integrační práce rozpracována pro následující typy území, kde má ASZ také zatím nejvíce zkušeností:

- malé obce ve venkovském prostoru ve vymezených hospodářsky a sociálně ohrožených územích
- regionální centra (obec s rozšířenou působností) a jejich zázemí,
- metropole/aglomerace a jejich zázemí.

Metodika představí **konkrétní příklady plánování a realizace politik sociálního začleňování** s ohledem na specifika daných území a různou převažující formu sociálního vyloučení (viz: *metodika Typologie sociálního vyloučení ASZ*). Vycházíme přitom z evidovaných dobrých praxí. Cílem metodiky je přispět k dalšímu **přenosu dobrých praxí i podpoře nových postupů a sociálních inovací v oblasti sociálního začleňování**.

Cíle sociálně integrační práce

V pojetí Agentury pro sociální začleňování (ASZ) je cílem (a výsledkem) sociálně integrační práce zavádění **prevence a řešení sociálního vyloučení na místní úrovni**, a to s ohledem na různé místní kontexty. Dlouhodobým očekávaným výsledkem sociálně integrační práce v území je **posilování sociální soudržnosti a zlepšování kvality života všech obyvatel daného území**.

Na sociální soudržnost se odkazuje také strategický rámec sociálního začleňování (MPSV, 2019), který uvádí: „Sociální vyloučení se dotýká celé společnosti; jedním z jeho negativních rysů je závažné **narušení společenské soudržnosti** a tedy sdílené identity, loajality a solidarity ve společnosti.“ Sociální soudržnost pak definuje jako schopnost společnosti zajistit dobré odpovídající životní podmínky všem svým členům. Soudržnost nevzniká prostou občanskou, prostorovou či teritoriální příslušností, nýbrž participací na sociálně ekonomické dynamice a správě věcí¹¹.

Pojem společenské soudržnosti dle Strategického rámce sociálního začleňování v sobě zahrnuje:

- aspekt **sociálního smíru** (nízká míra sociálních konfliktů ve společnosti, nízká míra sociálního vyloučení),
- hledisko **vzájemnosti a solidarity** (spolupráce, participace na zdrojích),
- princip **rovnováhy ve společnosti** (důstojný život pro všechny, rovnost příležitostí dosáhnout zdrojů),
- aspekt **důvěry** (společenské klima).

Zastřešující rozvojovou strategií České republiky je **Strategický rámec Česká republika 2030**, který propojuje koncepty kvality života a udržitelnosti. Jako rozvojový cíl České republiky stanovuje zlepšení kvality života všech obyvatel a směřování České republiky k rozvoji, který bude udržitelný po sociální, ekonomické i environmentální stránce¹².

Podíváme-li se na navrženou operacionalizaci **kvality života pro ČR**¹³, vidíme, že se oblasti zájmu i navržené indikátory významně překrývají s tématy sociálního začleňování (viz obr. 4), kdy osoby sociálně vyloučené mají zcela či částečně zhoršený přístup k veřejným zdrojům, které kvalitu života zakládají.

Navržený indikátorový rámec pro měření kvality života v České republice využívá přístup doporučený OECD¹⁴ a rozpracovává indikátory pro 11 oblastí:

- 1) příjem a bohatství;
- 2) zaměstnanost;
- 3) bydlení;
- 4) zdraví;
- 5) sladování pracovního a soukromého života;
- 6) vzdělávání;
- 7) mezilidské vztahy;
- 8) občanská angažovanost a dobré vládnutí;
- 9) životní prostředí;
- 10) bezpečnost;
- 11) osobní pohoda.

¹¹ Strategický rámec sociálního začleňování 2021- 2030, MPSV, 2019, str.8.

¹² Strategický rámec Česká republika 2030, Úřad vlády ČR, 2017

¹³ Viz: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/projekt-OPZ/Kvalita-zivota---shrnuti.pdf>

¹⁴ The OECD Framework for Measuring Well-Being and Progress, dostupné zde: <http://www.oecd.org/statistics/measuring-well-being-and-progress.htm>.

Principy sociálně integrační práce

Sociálně integrační práce stojí na základních obecných principech (viz níže), ale liší se v jednotlivých typech území, ve kterých jsou rozdílné následující charakteristiky: rozsah i forma sociálního vyloučení, dostupnost kapacit pro řešení (veřejná vybavenost, lidské zdroje), sociálně ekonomické charakteristiky regionu (zaměstnanost, věk, vzdělání...). Na zřetel je třeba brát i rozdíly v místní podmíněnosti pro vznik sociálního vyloučení (např. územní segregace, kvalita bydlení, mezilidské vztahy apod.), které je třeba zkoumat ve větším územním detailu formou terénního výzkumu.

Obecné principy sociálně integrační práce byly definovány Agenturou pro sociální začleňování následovně¹⁵:

- Sociální vyloučení je komplexním jevem s komplexními příčinami.
- Intervence musí být systémové, komplexní, dlouhodobé, nastavené v udržitelném režimu, koordinované a evaluované.
- Intervence jsou investicemi ve veřejném zájmu. Pokud se situace nebude řešit, dojde ke zhoršení kvality života vyloučených osob i života celé společnosti.
- Vybrané intervence vyžadují legislativní podporu.
- Sociální vyloučení je řešitelné pouze v součinnosti státu, územně samosprávných celků, expertního a neziskového sektoru.
- Problém sociálního vyloučení roste s výší koncentrace a segregace sociálně vyloučených osob.
- Intervence musí usilovat o snižování počtu osob v segregovaných lokalitách, pokud to výjimečně není možné, pak o zlepšení kvality života v segregovaných územích.
- Sociálně vyloučené osoby participují na řešení.

Místní předpoklady pro sociálně integrační práci

Sociálně integrační práce je dlouhodobý proces, který vyžaduje zapojení a koordinaci místních aktérů z veřejné, nevládní i privátní sféry. Agentura pro sociální začleňování přichází do postižených území se znalostní a koordinační podporou, ale nikdy nemůže nahradit místní aktéry a jejich připravenost a vůli sociální vyloučení a jevy s tím spjaté řešit. Zde již vstupuje do řešení místní kontext, tj. rozsah a forma sociálního vyloučení a historie jeho vzniku, socio-demografické charakteristiky v území, ekonomická či politická situace apod. Z hlediska plánování a realizace intervencí pro sociální začleňování se ukazují být limitující následující faktory:

- 1) Místní aktéři identifikují sociální vyloučení jako problém, který je třeba komplexně řešit
- 2) V místě jsou dostupné personální (a jiné) kapacity pro řešení
- 3) Místní aktéři se chtějí na řešení aktivně podílet
- 4) Je zajištěna politická podpora obce, včetně připravenosti vyčlenit potřebné finanční a další zdroje

¹⁵ Návrh Strategického rámce pro aktualizaci Strategie boje proti sociálnímu vyloučení 2019- 2030, ASZ 2018

Základní kroky sociálně integrační práce

Sociálně integrační práce Agentury pro sociální začleňování vychází z metodik práce v území, které respektují výše uvedené principy a stanovují základní kroky pro nastavení systémových a komplexních intervencí.

- Identifikace a popis rozsahu sociálního vyloučení ve všech jeho složkách (viz obr. 4)
- analýza aktérů a zdrojů komunity
- síťování, ustavení a vedení lokálního partnerství, jako platformy zodpovědné za pojmenování problémů a jejich řešení
- příprava plánu sociálního začleňování se zapojením místních aktérů a cílové skupiny (nastavení teorie změny)
- příprava a realizace projektů/opatření na základě plánu sociálního začleňování
- monitoring a evaluace

III. **Sociálně integrační práce ve venkovském prostředí**¹⁶ – příklady a praxe MAS/ASZ

Specifika práce ve venkovském prostředí

Jak už upozornila zpráva MPSV z roku 2015, sociálně vyloučení se stěhují nebo jsou stěhováni do více odlehlých oblastí s málo funkční infrastrukturou a sociální vyloučení přestává mít svůj dominantně městský charakter.¹⁷ Ve srovnání s městy bývá pro venkovská území specifická nižší veřejná vybavenost a nedostatečné pokrytí sociálními službami. Zároveň má sociální vyloučení více rozptýlený charakter a ve strukturálně postižených územích (vnitřní a vnější periferie) postihuje celá území, čímž se rozšiřuje rozsah cílových skupin, které potřebují podporu. Sociálně vyloučené lokality (SVL) jsou ve studii MPSV vymezeny jako území, kde „dochází ke koncentraci více než 20 osob žijících v nevyhovujících podmínkách (indikováno počtem příjemců příspěvku na živobytí), které obývají fyzicky či symbolicky ohraničený prostor (indikováno vnější identifikací)“. V územích s vysokou strukturální nezaměstnaností, či odlivem osob v produktivním věku, což je specifické pro venkovská periferní území, se pak jako SVL označují ta místa, která jsou místními (sociálně vyloučenými či sociálním vyloučením ohroženými) obyvateli označena jako problémová nebo tzv. „špatná adresa“. Při této vnější identifikaci sehrává svoji roli i etnicita a může docházet ke zjednodušení, kdy jsou za sociálně vyloučené lokality označovány ty domy či ulice, kde žijí chudí Romové, a to navzdory tomu, že problém sociálního vyloučení je mnohem širší a zahrnuje i další cílové skupiny (např. senioři, dlouhodobě nezaměstnaní apod.). Identifikované sociálně vyloučené lokality (území s vyšší koncentrací sociálního vyloučení) mívají ve venkovském prostředí charakter sociálně vyloučeného rodinného domu či skupiny těchto domů, bytové (panelové) domy, a to s různou mírou územní

¹⁶ Na tuto část naváží kapitoly sociálně integrační práce v regionálních centrech a sociálně integrační práce v aglomeracích a jejich zázemí, která bude připravena RC s využitím evaluace KPSVL

¹⁷ GAC, spol. s.r.o.: Analýza sociálně vyloučených lokalit, MPSV, 2015

segregace. Poměrně novým fenoménem jsou i ve venkovském prostředí ubytovny pro rodiny s dětmi, a to zejména v zázemí větších měst či regionálních center (více Typologie SVL, ASZ 2018).

Rozptýlené venkovské SVL se nacházejí na celém území ČR, nejen ve strukturálně postižených regionech Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje, kam se upírá pozornosti nejvíce. Počet rozptýlených, malých SVL narůstá a přitom často vypadávají z hledáčku jak ASZ (obr. 3), tak MAS, což lze zjistit analýzou Strategii CLLD z území, kde se SVL vyskytují (viz obr. 6). Důvodů je více, ale patří mezi ně přílišná komplikovanost KPSVL pro malé obce, které nechtějí v tomto režimu s ASZ spolupracovat. Pro menší a rozptýlené lokality je KPSVL příliš robustní nástroj a potřebují kromě pro- rozvojových impulzů spíše menší intervence v oblasti terénních sociálních služeb či komunitní sociální práce. Řešení nevhodného bydlení pak komplikuje neexistence zákona o sociálním bydlení i fakt, že rodiny častěji bydlí ve vlastních domech, které nesplňují standardy nezávadného bydlení. Protože venkovská území nefungují jako izolované malé obce, ale zároveň mívají daleko (teritoriálně i řešenými problémy) ke své obci s rozšířenou působností, jako nejlepší forma se jeví spolupráce malých obcí na úrovni mikroregionů, svazků obcí či místních akčních skupin.

Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD)¹⁸ a místní akční skupiny (MAS)

Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD - z anglického Community-led Local Development¹⁹) je integrovaný nástroj pro rozvoj venkovských území. Je realizován místními akčními skupinami (MAS), které sdružují obce, neziskové organizace i podnikatele s cílem zlepšovat kvalitu života a životního prostředí ve venkovských oblastech. Žádná ze zastoupených skupin nesmí mít v řídicích a rozhodovacích orgánech MAS více než 49%, MAS mají samostatnou právní subjektivitu a jsou nezávislé na politickém rozhodování obcí. Základem pro veškeré intervence do území v rámci CLLD je Strategie komunitně vedeného místního rozvoje (SCLLD), která se připravuje participativním způsobem, se zahrnutím všech místních aktérů (tzv. bottom-up princip).

CLLD navazuje na metodu LEADER, který se zaměřoval na obnovu venkova a byl výhradně financován z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD). Ve sledovaném období 2014 - 2020 došlo k významnému rozšíření záběru činností Místních akčních skupin (MAS), když se pro ně otevřely možnosti čerpat i z dalších programů: z Integrovaného regionálního operačního programu, Operačního programu Zaměstnanost a Operačního programu Životní prostředí.

MAS byly definovány v implementační struktuře ESIF (Dohoda o Partnerství, MMR, 2015) jako územní partner, který se podílí na implementaci územní dimenze ve venkovském prostoru metodou CLLD, a to včetně sociálního začleňování. Již v době příprav Dohody o Partnerství byla navázána spolupráce Agentury pro sociální začleňování a Národní sítě MAS. Agentura nabízela pomoc a podporu s identifikací problémů sociálního vyloučení na území MAS, tak s přípravou strategií v této oblasti. Hlavními tématy dle Dohody o Partnerství se staly **podpora zaměstnanosti** ve venkovských oblastech (zvyšování kvalifikace, podpora podnikatelských příležitostí, včetně sociálních podniků, podpora spolupráce místních firem a škol) a dále **zlepšování kvality a dostupnosti sítí služeb** (sociálních, zdravotních a návazných)²⁰

¹⁸ <https://www.mmr.cz/getmedia/7124432b-c34b-4e79-9884-a5264de6cf60/Komunitne-vedeny-mistni-rozvoj-CLLD-web.pdf>

¹⁹ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_community_local_development.pdf

²⁰ Prezentace ASZ k Dohodě o Partnerství a CLLD (P. Čáp, J. Švec, M. Kandler, 2015)

Cílové skupiny byly formulovány poměrně široce jako **skupiny obyvatel, které jsou ohroženy sociálním vyloučením a chudobou**: nízkopříjmové skupiny obyvatel; dlouhodobě nezaměstnaní (opakovaně nezaměstnaní); v nepříznivé sociální situaci žijící rodiny, děti, mládež; osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách a v jejich okolí; lidé bez domova; senioři, osoby se zdravotním postižením; etnické menšiny (zejména Romové); osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách; osoby opouštějící ústavní zařízení nebo zařízení výkonu trestu.

Zejména široký rozsah cílové skupiny logicky vede MAS k podpoře projektů se širším záběrem, než je poměrně úzké vymezení cílové skupiny ASZ. K červnu 2018 bylo z OP Z podpořeno 486 projektů MAS, z toho 175 na prorodinné aktivity, 161 soc. služby a začleňování, 84 zaměstnanost a 66 sociální podnikání. Cílové skupiny, na které se MAS především orientují, jsou rodiny s malými dětmi, senioři či zdravotně postižení. Dlouhodobě nezaměstnané (romské) rodiny žijící v nevyhovujících bytových podmínkách nebývají preferovanou cílovou skupinou, a to navzdory skutečnosti, že SVL se vyskytují na území většiny MAS, jak ukazuje obrázek č. 7.

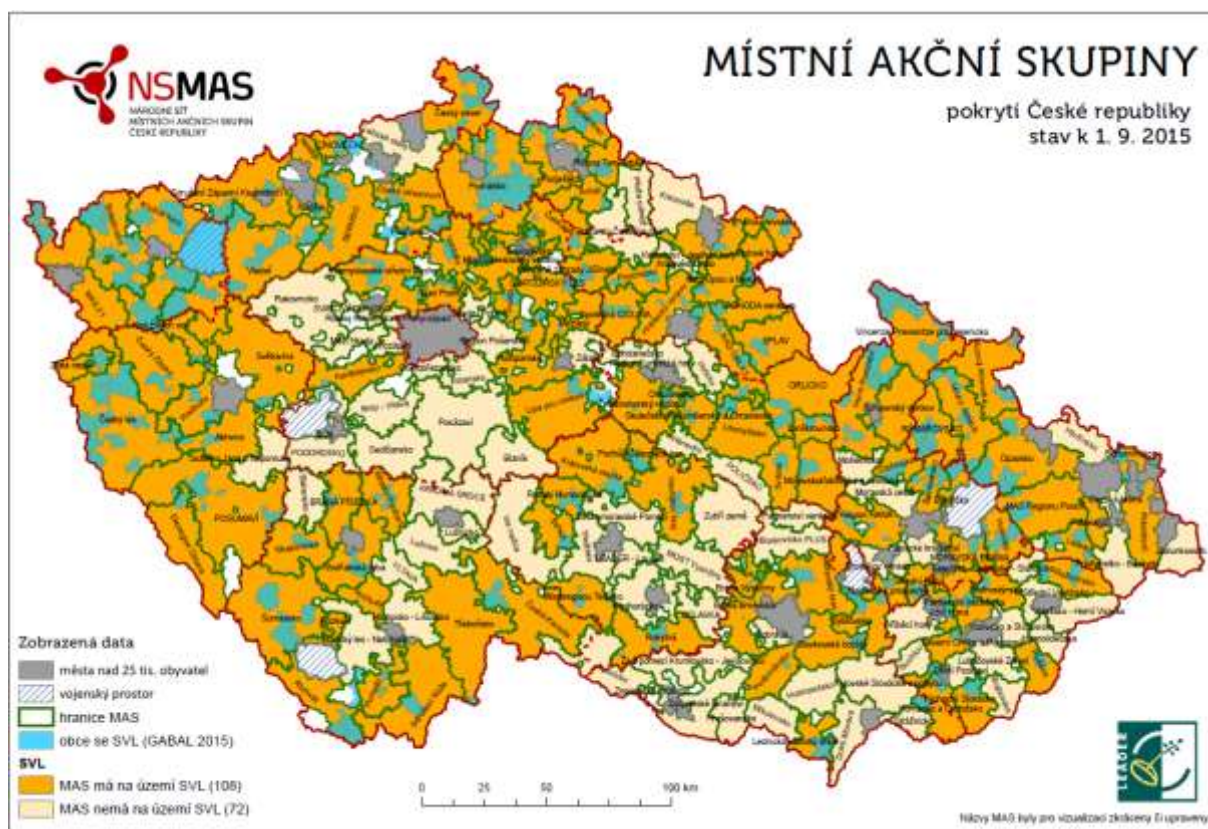
Příklad identifikace slabých stránek venkovských území (zdroj SCLLD MAS Moravská kras)

- Nedostatečná nabídka terénních služeb sociální prevence a služeb vedoucích k podpoře zaměstnávání ohrožených skupin obyvatel,
- Zvýšený rozvoj sociálně patologických jevů u dětí a mládeže na celém území MASMK,
- Lokálně nedostačující kapacita v oblasti nízkoprahových zařízení a komunitních center,
- Rostoucí počet osob propadajících sociálním systémem (závislé matky, psychicky nemocní aj.), Sociální a finanční znevýhodnění části rodin při domácí péči o dítě,
- Nesoulad mezi nutností ekonomického zajištění rodiny a poskytnutím adekvátní péče dětem u části rodin

Silnou stránkou MAS je bezesporu síťování aktérů v území napříč sektory (obce, NNO, podnikatelé), aktivní zjišťování potřeb v území (nejen v sociální oblasti) a možnost prostřednictvím vlastní právní subjektivity iniciovat i realizovat nové (inovační) projekty.

S ohledem na rozptýlený charakter sociálního vyloučení ve venkovských územích se ukazuje, že MAS mohou přispět k efektivnějšímu nastavení sociálních služeb a vytváření nových forem spolupráce, podpořit cílenou komunitní sociální práci, mohou identifikovat bílá místa, která z nastaveného systému vypadávají, přispět k podpoře zaměstnanosti osob vzdálených od běžného trhu práce, aktivizovat místní komunity apod. MAS se osvědčily v koordinaci příprav Místní akčních plánů (MAP) a stejně tak se začínají více věnovat přípravám Střednědobých plánů sociálních služeb na svém území.

Nicméně v případě rozsáhlejší a koncentrovanější podoby sociálního vyloučení nejsou MAS připraveny koordinovat potřebné komplexní intervence, které i svým rozsahem překračují jejich finanční možnosti. Zde zůstává otevřený prostor pro spolupráci MAS a ASZ, kdy MAS mohou identifikovat problém či vznikající problém sociálního vyloučení na svém území, ale k řešení by měly přizvat odborně zaměřenou organizaci jakou je ASZ.

Obr. 7: Mapa MAS a SVL, zdroj NS MAS.

Venkovské intervence ASZ

V období 2014 – 2019 Agentura působila v několika venkovských regionech, na kterých si mohla otestovat vhodné přístupy sociálně integrační práce v tomto typu území. Výběrem lze uvést **Poběžovicko** v Karlovarském kraji, **Frýdlantsko** v Libereckém kraji či **Jesenicko** v Moravsko-slezském kraji. Do kategorie venkovských území lze zařadit i další agenturní „lokality“, které mají venkovský charakter. Cílovou skupinou Agentury byly obyvatelé vytipovaných sociálně vyloučených lokalit, tedy problémových míst, kde převážně žijí Romové. Výsledky působení Agentury v těchto územích shrnují příslušné evaluační zprávy.

Příklady projektů ve venkovském území

Shrnutí dosavadního čerpání MAS v období 2014 – 2020 přehledně uvádí publikace Ministerstva pro místní rozvoj z roku 2018²¹. Příklady projektů MAS, včetně sociální oblasti, jsou uvedeny na stránkách NS MAS (viz <https://www.mistniakcniskupiny.cz/>). Příklady dobré praxe se zde budou postupně rozšiřovat a doplňovat. Pro ilustraci jsou uvedeny příklady projektů také v tabulce 1. Ke zmíněným MAS je možné uvést i další, které realizují inspirativní sociální projekty. Jsou to např. MAS

²¹ <https://www.mmr.cz/getmedia/7124432b-c34b-4e79-9884-a5264de6cf60/Komunitne-vedeny-mistni-rozvoj-CLLD-web.pdf>

Rožnovsko (sociální jesle), MAS Český ráj a Střední Pojizeří (domácí paliativní péče), MAS Střední Polabí a MAS Nad Prahou (participativní plánování sociálních služeb), MAS Brána Vysočiny (sociální podnikání a sociální bydlení). Řada zajímavých aktivit v sociální oblasti proběhla ještě s podporou OPLZZ, příklady jsou uvedeny v tabulce 2.

Tabulka 1: Příklady projektů MAS v sociální oblasti podpořených z OPZ

Název MAS	Název projektu	Popis projektu
MAS Hradecký venkov	„O krok napřed“ CZ.03.2.65/0.0/0.0/16_047/0009047	Projekt podpoří integraci mladých lidí žijících v Dětském domově Nechanice prostřednictvím podpůrných a vzdělávacích aktivit pro start do samostatného života, a to komplexní, systematickou a dlouhodobou přípravou mladých lidí na odchod z ústavní péče a následné provázení těchto osob během procesu osamostatnění se v oblasti zaměstnání i bydlení. Projekt se zaměřuje také na utváření vzájemných vztahů, rozvoji osobnosti jedince, podporu a poradenství..
MAS Boleslavsko (ve spolupráci s Mladou Boleslaví)	„Sociální služby v ORP Mladá Boleslav“	V rámci ORP Mladá Boleslav se jen několik měst a obcí blíže zabývá sociální problematikou a plánováním sociálních služeb. Chybí vzájemná informovanost a spolupráce, veřejnost je nedostatečně informována. Cílem projektu je nejen analýza současného stavu sociálních služeb a sociálního plánování, ale také osvěta, zapojení více aktérů do této problematiky, informovanost zástupců místních samospráv i široké veřejnosti. Výstupem projektu bude aktuální katalog sociálních služeb, informační sociální portál, Dny sociálních služeb a workshopy pro poskytovatele sociálních služeb.
MAS Brdy Vltava	„Studentské sociální minipodniky – příležitost pro spolupráci a rozvoj venkovské oblasti pod Brdy“	Podstatou projektu bylo podpořit motivaci žáků k výuce a navýšit jejich kompetence v oblasti podnikatelských aktivit a rozvoje podnikání. Byly zavedeny neobvyklé výukové metody formou založení studentských sociálních minipodniků, v rámci kterých děti absolvovaly či samy připravovaly různé podpůrné besedy, exkurze, výstavy, workshopy. Samotné minipodniky pak fungovaly jako opravdové firmy. Žáci byli v průběhu projektu v kontaktu s místními aktéry např. v podobě starostů nebo podnikatelů z území.

MAS Brdy Vltava	„Sociální fond regionu Brdy – Vltava“	Inovační projekt, zaměřen na zajištění finančních prostředků na sociální a návazné služby poskytované v regionu. Do financování služeb budou prostřednictvím fondu zapojeny obce regionu, místní podnikatelé a nejširší veřejnost. Příjemci služeb budou prostřednictvím krátkých spotů představovat své potřeby. Celý projekt je nesen v duchu "pečujeme o své blízké", o své sousedy a obyvatele regionu. Projekt by měl posílit sociální odpovědnost místních firem a podnikatelů za život v regionu a také posílit odpovědnost obcí za systém sociálních služeb poskytovaných v území.
MAS Frýdlantsko	„Free Club Frýdlant“	Zapojení MAS do přípravy a zprovoznění neformálního klubu pro mladé ve věku 6-15 let. „Free WiFi, hudba, klávesy, klavír, kytara, diskotéky, šipky, X box, taneční koberec, fotbal, deskové hry. Možnost pořádat různé akce pro mladé, rádi pomůžeme s organizací :-)“.
MAS Horní Pomoraví	Prostupné zaměstnávání na Hanušovicku	Projekt vznikl ve spolupráci s ASZ, cílem je zaváděním práce na zkoušku (DPP), práce pro obec (VPP) a práce u soukromníků (SÚPM) pomoci účastníkům projektu k návratu na trhu práce, a to i díky propojení dostupných forem zaměstnávání s aktivitami poskytovatelů soc. služeb, UP ČR a obcí. Projekt vede ke snížení vysokého počtu dlouhodobě nezaměstnaných na Hanušovicku, kde je druhá nejvyšší nezaměstnanost v celé ČR (vyšší je pouze v POÚ Osobloha).

Tabulka 2: Příklady projektů MAS podpořených z OPLZZ

Název MAS	Název projektu	Popis projektu
MAS Rozkvět zahrady jižních Čech	Rozvoj místního partnerství a trhu práce (mezinárodní spolupráce)	Vytvoření sítě organizací v Jihočeském kraji, která dokáže efektivně sdílet zkušenosti a dobrou praxi
MAS Horní Pomoraví, MAS Na cestě k prosperitě, MAS Partnerství Moštěnka, MAS Šumperský venkov, MAS Uničovsko, MAS Vincenze, Priessnitzepro Jesenicko	Krajská síť MAS Olomouckého kraje	Rozvoj místního partnerství - hledání nových členů mezi aktéry zaměstnanosti; ustavení pracovních skupin MAS. Realizace kulatých stolů zaměstnanosti - jednání nových pracovních skupiny zaměřených na zaměstnanost,

		sociální inkluzi; definování problémů regionu. Přenos zahraniční zkušenosti
MAS Sdružení Růže	Rodina a zaměstnání - inovace pro venkov	Hlavním cílem projektu je využít zkušeností zahraničního partnera v oblasti sociálního podnikání, které bychom chtěli rozvíjet v území Sdružení Růže a dále je šířit v rámci Jihočeského kraje i celé ČR. Jedním z výstupů jsou minimálně 3 akční plány založení sociálního podniku
MAS Podlipansko, o.p.s.	Komunitní plánování sociálních služeb na Podlipansku	Obsahem projektu je zavádění a realizace procesu KPSS na regionální (mikroregionální) úrovni. Cílem tohoto plánování je snaha naplňovat skutečné potřeby obyvatel regionu a zároveň využít efektivně všech dostupných zdrojů v komunitě.
MAS Brdy – Vltava o.p.s.	„Pracovní čety“	Na území MAS se nachází azylový dům pro rodiny s dětmi, soukromý dětský domov, ubytovny atd. Na tuto cílovou skupinu, která se potýká s nízkou kvalitací, dluhy, záznamy v rejstříku trestu apod. je projekt primárně zaměřen. Vznikla sdílená pracovní četa, která upravuje veřejná prostranství v členských obcích MAS. Zaměstnancům i ostatním klientům projektu je nabízeno odborné sociální poradenství a rekvalifikace pro práci s křovinořezem a motorovou pilou. Pro ženy jsou organizovány zahradnické kurzy. Koncept čety je přístupný, kdo má zájem si zaměstnání udržet tomu je nabízena veškerá podpora, kdo si to v průběhu rozmyslí, může odejít. Záměrem je projekt postupně rozvinout v koncept komunálního sociálního družstva, které by mohlo zajišťovat širší portfolio prací (například nakládání s odpady, lesnické práce apod.).
MAS Šluknovsko	Poradenské centrum Střelnice	Hlavním cílem projektu je zvýšit zaměstnatelnost dlouhodobě nezaměstnaných osob, uchazečů vedených v evidenci ÚP déle než 5 měsíců s využitím nástrojů APZ a cílenou individuální podporou (motivace, bilanční diagnostika, pracovní poradenství, zvyšování profesních dovedností rekvalifikacemi, vytváření nových

		pracovních míst u zaměstnavatelů podpořených mzdovým příspěvkem). Účastníci projektu si mohou vybírat z následujících rekvalifikačních kurzů – topenář, montér vnitřního rozvodu plynu a zařízení, číšník/servírka, pracovník v sociálních službách, projektový manažer a základy podnikání. Projekt vznikl na základě poptávky místního podnikatelského sektoru.
MAS Sokolovsko	Snadněji přes překážky k podnikání	V rámci projektu jsou pořádány rekvalifikační kurzy určené pro nezaměstnané, kteří jsou v evidenci Úřadu práce déle než pět měsíců, a dále pro osoby pečující o děti do 15 let věku. Cílem projektu „Snadněji přes překážky k podnikání“ je pomoci těmto osobám, aby se postavili na vlastní nohy, našli motivaci k cílevědomé činnosti a směřovali ven z pasti sociální izolace. Klíčové aktivity projektu pomáhají nezaměstnaným dostat se přes překážky, které před nimi stojí v počátcích podnikání, aby tito lidé již nebyli vázáni na pomoc druhých nebo státu, ale dokázali začít podnikat, tedy sám sebe zaměstnat a znovu nalézt tak smysluplné uplatnění ve společnosti.

Shrnutí a inspirace

Shrneme-li dosavadní zkušenosti sociálně integrační práce ve venkovských oblastech, ukazuje se více než u jiných typů území potřeba úzkého propojení sociálních a regionálních politik, kdy řešení místních sociálních problémů do značné míry závisí na schopnosti nastartování místního rozvoje postaveného na místních zdrojích (tj. zejména formou cílené podpory malého a středního podnikání, včetně sociálních podniků). U otázky, jak zlepšovat kvalitu života v malých obcích ve vymezených hospodářsky a sociálně ohrožených územích se nabízí citovat Jiřího Musila a Jiřího Millera, kteří formulovaly již v roce 2008 zásady pro řešení tzv. vnitřních periferií:²²

1. Lépe propojovat tradiční sociální politiky směřující k určitým kategoriím obyvatelstva s tradiční regionální politikou a zejména s výhledovou koncepcí venkova.
2. Zlepšit regionální politiku, která musí být konkrétnější, musí vycházet z menších území než dosud, z místní kooperace státu, obcí, místních podniků, neziskových organizací a neformálních komunit.

²² Musil J., Miller, J: Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení, CESES, 2008

3. Mobilizovat vnitřní zdroje obcí v periferních oblastech, a kreativní myšlení v hledání nových nástrojů k zlepšení situace lidí v těchto územích.
4. Nově promyšlet koncept střediskových obcí, i za cenu redukce osídlení, tj. pomalého, ale cílevědomého soustřeďování - pomocí různých stimulů a nabídek – obyvatel z nejmenších izolovaných sídel do malých městeček, městysů.
5. Prohloubit spolupráci mezi obcemi v periferních oblastech pro vytváření společné sociální i technické infrastruktury – což se už se v řadě oblastí děje -, ale pokračovat v tom a usnadňovat to rozpočtovou politikou, uvažovat zejména v periferních oblastech o formování jakéhosi systému skupinového osídlení. To předpokládá ideovou akceptaci principu kooperace, existujícího v první Československé republice ve formě spotřebních a výrobních zemědělských i jiných družstev. Tento princip kooperace by měl být rozšířen i na různé druhy sociální infrastruktury, např. dopravu, sociální služby, zásobování zbožím denní potřeby apod.
6. Propojit komunikačně periferní oblasti s územími rozvoje a hledat cesty, jak zlepšit veřejnou a soukromou dopravu spojující periferie s místními centry služeb; mohou to být netradiční služby taxi-minibusů, nebo i prostých taxi (pravděpodobně nutná pomoc z veřejných zdrojů, např. sdružených obcí), prohloubit a zlepšit informační a spojové služby a zejména zlepšit dostupnost center s periferními územími.
7. Hledat možnosti ekonomického zvýhodňování v různých sférách života, zejména v zajišťování denních potřeb (hledání cest k propojení soukromých a veřejných zdrojů např. při obnově pojízdných prodejen, dopravy do škol, do zdravotnických zařízení apod.)
8. Hledat způsoby jak zvýšit zodpovědnost regionálních center (bývalých okresních měst a některých dalších obcí s centrálními funkcemi) a také jejich solidaritu s vnitřními periferiemi, které jsou často v jejich sousedství.
9. Sociální kompenzace podle konkrétních podmínek a obecnějších hospodářských a sociálních zájmů subjektů působících v periferních oblastech.

K tomu autoři dodávají: „Účinná sociálně politická a regionální opatření ovšem předpokládají hlubší znalosti fungování území, a to jak ve smyslu hospodářském, tak neméně i sociálním a kulturním... Řešení nelze hledat jen v centralizované státní regionální politice, která má samozřejmě i nadále zásadní význam, ale také v kultivaci myšlenky kooperace mezi obcemi, hospodářskými organizacemi a neziskovými organizacemi a v rostoucí zodpovědnosti regionálních center za jejich periferní území.“²³

²³ Musil J., Miller, J: Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení, str. 36, CESES, 2008